

BILINGVISMUL ÎN TULBURAREA SPECTRULUI AUTIST

Ciobanu Adriana,
doctor în psihologie, conf univ.
UPS „Ion Creangă” din Chișinău,
Ghergheligiu Angela,
Drd., UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Rezumat

În contextul integrării școlare - bilingvismul este unul dintre cele mai discutabile aspecte. E intuitiv faptul ca copiii cu dezvoltare tipică și atipică cu bilingvism sunt subestimați pentru că nu știu să se exprime. Vechea noțiune conform căreia bilingvismul ar putea „confunda” un copil a fost mult timp respinsă de un număr mare de cercetări care sugerează tocmai contrariul. Încă din copilărie, persoanele dintr-un mediu bilingv prezintă avantaje în anumite sarcini cognitive. Mai mult, există dovezi că persoanele bilingve au performanțe mai bune la sarcinile care indică înțelegerea socială, rezultând din capacitatea de a naviga prin complexitatea mai multor culturi. Cu toate acestea, dacă aceste avantaje se aplică și copiilor cu tulburare de spectru autist rămâne un subiect controversat.

Summary

In the context of school integration - bilingualism is one of the most debatable aspects. It is intuitive that children with typical and atypical development with bilingualism are underestimated because they do not know how to express themselves. The old notion that bilingualism could "confuse" a child has long been refuted by a large body of research that suggests quite the opposite. As early as infancy, persons in a bilingual environment show advantages in certain cognitive tasks. Furthermore, there is evidence that bilingual persons perform better on tasks indicative of social understanding stemming from the ability to navigate the intricacies of more than one culture. Nevertheless, whether these advantages also apply to children with ASD remains a controversial topic.

În contextul integrării școlare - bilingvismul este unul dintre cele mai discutabile aspecte care arată o puternică critică, care privește toate nivelurile școlare și preșcolare. Acest aspect devine și mai critic atunci când vine vorba de copii cu dezvoltare atipică și în special cu tulburări ale spectrului autist.

Izolarea este inamicul pentru copiii care sunt victime ale următoarelor două probleme: autismul și bilingvismul. Două probleme uneori confluențe, din ambele situații reiese că până și copiii foarte inteligenți, cu QI înalt și tulburare ale spectrului autist, dar cu bilingvism sunt subestimați pentru că nu știu să se exprime.

Nu sunt în prezent date statistice în privința suprapunerii autismului și bilingvismului, putem numai observa acest fenomen în societate. Este din ce în ce mai frecvent să vezi copii cu tulburări de dezvoltare precum tulburare ale spectrului autist expuși la două limbaje în clinicile de neuropsihiatrie. Care sunt sfaturile experților? Poate expunerea la două limbi să întrerupă sau să încetinească dezvoltarea limbajului copilului? Părinții ar trebui să oprească expunerea la limba lor maternă? Care este starea afectivă, emoțională a copiilor cu tulburare ale spectrului autist expuși la două limbi?

Bilingvismul înseamnă literal: „limbaj dublu”. Există definiții diferite în funcție de teoriile de referință. Conform celei mai radicale definiții, bilingvismul este stăpânirea completă a utilizării a

două limbi, adică abilitatea de a folosi a doua limbă ca vorbitor nativ echivalent social (avocatul care vorbește și în a doua limbă ca avocat, adolescentul - ca adolescent) și să folosească la nivelul său toate cele 4 abilități lingvistice (înțelegere, vorbire, citire, scriere) folosindu-le deseori - un fel de „bilingvism perfect”, probabil foarte rar.

După părerea noastră mult mai avantajoasă pare explicația: bilingvismului este ca abilitatea unui subiect de a formula gânduri prin legarea lor directă cu expresii verbale aparținând celor două (sau mai multe) limbi, fără a fi obligat să facă operațiuni de traducere. Este un fenomen în continuă schimbare, deoarece se schimbă în timp. Mai mult, nu există cazuri identice de bilingvism datorită influenței puternice a factorului personal, ceea ce face ca această condiție să fie dificil de validat. Copilul dobândește un limbaj în propria comunitate prin interacțiunea cu ceilalți, dar dezvoltarea limbajului este și rezultatul influenței reciproce între diferite componente (cognitive, sociale, afective și culturale).

Bilingvismul poate fi descris ca abilitatea de a comunica în două limbi (sau mai multe /multilingvism). Nu este atât de important să înțelegem după părerea noastră, la ce nivel se vorbește într-una sau alta limbă, ca și faptul că se vorbește în două limbi. Sau cum situația acelor oameni care cunosc două limbi la nivelul la care au nevoie de ele (și, în orice caz, nu există niciodată o paritate perfectă între cele două limbi, de obicei o limbă domină cealaltă, prevalează asupra celeilalte, iar această relație se poate schimba în timp).

Copiii bilingvi sunt un grup foarte eterogen. Sunt mulți termeni pentru a descrie numeroasele moduri în care copiii învață două limbi și nivelul necesar pentru a le stăpâni temeinic. Au fost propuse două categorii mari pentru a descrie achiziția bilingvă, cel al *bilingvismului simultan* și cel al *bilingvismului consecutiv*.

În timp ce achiziția simultană se referă la expunerea regulată la cele două limbi de la naștere, achiziția consecutivă implică expunerea la o a doua limbă după ce a fost o dezvoltare notabilă într-o primă limbă. Bilingvismul se poate distinge între bilingvismul individual și bilingvismul social. Bilingvism individual înseamnă utilizarea alternativă a două limbi de către un singur vorbitor; bilingvismul individual reprezintă setul de competențe ale unui individ în mai multe limbi. Bilingvismul social, pe de altă parte, apare când utilizarea a două limbi este un fenomen care implică o întreagă comunitate.

Bilingvismul este o realitate complexă și în ciuda numeroaselor cercetări făcute pe acest subiect, puține sunt certitudinile despre avantajele și dezavantajele reale ale bilingvismului. În prezent, posibilitatea ca bilingvismul timpuriu să conducă la beneficii din punctul de vedere cognitiv este susținut de majoritatea cercetarilor [2, 3, 5].

Indiferent de modelul de achiziție, este important să ne amintim că atenția acordată fiecărei experiențe individuale a copiilor bilingvi, în fiecare limbă, inclusiv limbile utilizate acasă, la școală

și în comunitate, este cea care permite comparații competență lingvistică în cadrul acestui grup de copii [4].

Astăzi numeroase lucrări au arătat că subiectul bilingv cu același IQ, condiția socio-economic-culturală, sexul și vârsta, vine cu un număr abilități mai mari: gândire creativă, rezolvarea problemelor, formarea conceptului, substituție simbolică, raționament analogic, identificarea regulilor [8].

În ceea ce privește autismul, discuția este și mai delicată. Și cred că acest lucru se datorează contextului social și emoțional în care trăiesc acești copii. Tulburarea spectrului autist este o preocupare în creștere la nivel mondial, afectând aproximativ 1 din 68 de copii. În ciuda prevalenței și a anilor de cercetare, există încă multe întrebări fără răspuns despre cum și de ce se dezvoltă tulburarea de spectru autist și cum să îl gestionăm cel mai bine. Cercetătorii analizează aceste întrebări din toate laturile. Un nou studiu s-a concentrat pe o nouă perspectivă prin abordarea dintr-o direcție interesantă. Cercetătorii au încercat să înțeleagă dacă a fi bilingv ar putea oferi o flexibilitate cognitivă mai bună la copiii cu tulburare de spectru autist purtând la anumite avantajele mentale ale bilingvului cu tulburare de spectru autist. Există dovezi din ce în ce mai mari care sugerează că a fi bilingv îmbunătățește funcțiile executive, care sunt un set de procese cognitive care includ controlul atenției, inhibarea comportamentului și memoria de lucru [1]. Funcțiile executive includ, de asemenea, flexibilitatea cognitivă, denumită set-shifting. Acesta este subiectul de interes în acest studiu [1]. Se crede că îmbunătățirea funcției executive are loc deoarece utilizarea a două limbi înseamnă că o persoană trebuie să treacă de la un mod mental la altul rapid și ușor. În timp, această schimbare a sistemelor de limbaj poate limita performanța cognitivă generală. Deși au existat o serie de studii care studiază îmbunătățirile funcției executive la persoanele bilingve, nu toate au găsit un efect semnificativ. În plus, unii cercetători atribuie orice îmbunătățire raportată a flexibilității cognitive altor factori, cum ar fi grupul socio-economic sau abilități mai bune de memorie. Rămâne multă discuție în acest sens. Copiilor cu tulburare de spectru autist tind să le fie mai dificil să „schimbe vitezele” atunci când schimbă activități, deoarece flexibilitatea lor cognitivă este afectată. Unele dintre caracteristicile comune ale tulburării de spectru autist reflectă această problemă. De exemplu, tind să aibă un focus mai restrâns, dorința de a păstra lucrurile la fel și rutine zilnice inflexibile. Autorii unui studiu au dorit să afle dacă a fi bilingv este benefic pentru copiii cu tulburare de spectru autist, în ceea ce privește flexibilitatea cognitivă. Autorii au expus întrebarea „Poate bilingvizmul să atenueze declinul stabilit la copiii cu tulburare de spectru autist?” Echipa a fost condusă de Aparna Nadig, de la Școala de Științe și Tulburări ale Comunicării de la Universitatea McGill din Montreal, Canada [2].

S-a constatat că copiii bilingvi cu tulburare de spectru autist au reușit în comutarea cognitivă mai ușor decât copiii monolingvi cu tulburare de spectru autist. Cu toate acestea, așa cum era de așteptat, memoria de lucru a fost echivalentă între grupuri.

Cercetătorii au ajuns la această concluzie după ce au comparat ușurința cu care 40 de copii între 6 și 9 ani, cu sau fără tulburare de spectru autist, atât bilingvi, cât și monolingvi, au reușit să schimbe activitățile într-un test creat de computer. În fiecare categorie erau zece copii. Sarcinile au fost de a identifica culoarea a două obiecte de pe ecranul computerului și apoi de a identifica aceleași obiecte, dar după forma lor, indiferent de culoare. Cercetătorii au descoperit că copiii bilingvi cu au avut o performanță mai bună atunci când a venit la partea mai complexă a testului decât copiii monolingvi cu tulburare de spectru autist. Este o constatare care are implicații potențiale de amploare pentru familiile copiilor cu tulburare de spectru autist.

Aceasta este o descoperire nouă surprinzătoare. În ultimii 15 ani a existat o dezbatere considerabilă cu privire la „avantajul bilingv” în ceea ce privește funcțiile executive. Unii cercetători au susținut ferm, că trăirea ca o persoană bilingvă și nevoia de a schimba inconștient limbile pentru a răspunde contextului lingvistic în care are loc comunicarea crește flexibilitatea cognitivă. Dar nimeni nu a publicat încă cercetări care să demonstreze în mod clar că acest beneficiu poate fi extins și la copiii cu tulburare de spectru autist.

Important la copiii cu tulburare de spectru autist nu este doar faptul, că sunt mai puțin implicați în comunicare dacă părinții lor le vorbesc doar într-o limbă străină, familiile lor suferă și de incapacitatea de a ajunge la înțelegere. Instrucțiuni importante, comentarii și expresii de afecțiune se pierd adesea în traducere atunci când familiile își abandonează limba maternă susține Betty Yu, profesor de educație specială și tulburări de comunicare la Universitatea din San Francisco [10].

Cercetările efectuate cu copiii cu dezvoltarea tipică de vârstă timpurie arată că fluența într-un al doilea sau al treilea limbaj promovează gândirea critică și abilitățile de planificare, inclusiv atenția, autocontrolul și flexibilitatea mentală. Bilingvismul promovează, de asemenea, abilități mai bune de citire și scriere.

Hambly și Fombonne, Canada, au publicat un studiu din 2012 al efectului mediilor bilingve asupra dezvoltării limbajului la copiii cu tulburare de spectru autist. Studiul a implicat 75 de copii cu tulburare de spectru autist: 30 dintr-un mediu monolingv (adică dintr-un mediu în care vorbesc o singură limbă), 24 de copii care au auzit două limbi din copilărie și 21 de copii, în al căror mediu a fost adăugată o a doua limbă aproximativ după un an. Cercetătorii nu au găsit întârzieri în dezvoltarea limbajului la copiii bilingvi. Și acei copii care au auzit două limbi de la naștere au obținut mai multe puncte pe scara interacțiunii sociale la testul Vineland decât copiii cărora li s-a adăugat a doua limbă mai târziu [5].

Este posibil ca copiii cu întârzieri în dezvoltare să primească aceleași beneficii. Copiii bilingvi cu tulburare de spectru autist au aceleași abilități lingvistice ca și copiii monolingvi cu tulburare de spectru autist și dobândesc abilități sociale și cognitive la același nivel.

Pe lângă aceasta, un studiu din 2012 a lui Eric Fombonne și Hambly Catherine a constatat că acești copii tulburare de spectru autist bilingvi sunt de două ori mai predispuși să folosească gesturi pentru comunicare, cum ar fi indicarea, decât copiii monolingvi. Aceste date sugerează că copiii bilingvi cu tulburare de spectru autist pot avea, în medie, o atenție comună mai bună și abilități de comunicare non-verbală mai bune decât copiii cu același diagnostic, dar monolingviști [5].

În cadrul întâlnirii internaționale privind cercetarea copiilor cu tulburare de spectru autist din Baltimore, SUA, în 2016, cercetătoarea Vanegas a prezentat rezultate preliminare, potrivit cărora, atunci când un copil vorbește în limba sa maternă dintr-o carte ilustrată, îi permite să-și evalueze mai precis abilitățile de comunicare.

Important este de a menționa ca instrumentele standard pentru evaluarea abilităților sociale și de comunicare le pot subestima pe copiii bilingvi cu tulburare de spectru autist, deoarece aceștia sunt învățați doar numai într-o singură limbă [6]. Presupunem ca instrumentele standard validate numai pe subiecți monolingviști sunt mai puțin susceptibile să reprezinte imaginea realistă a situației investigate.

Cu toate acestea considerăm ca sunt motive să fim optimiști cu privire la beneficiile potențiale ale bilingvismului. Există un număr mare de domenii pe care credem că mediile bilingve le ajută, și acestea sunt domenii în care copiii cu tulburare de spectru autist au dificultăți exponențiale. ”

Bibliografie:

1. ANNA MARIA GONZALEZ-BARRERO. Can bilingualism mitigate set shifting difficulties in children with Autism Spectrum Disorders? *AS Nadig Child Development* 90 (4), 1043-1060. Jul. 2017.
2. APARNA NADIG ANNA MARIA GONZALEZ-BARRERO. Brief Report: Vocabulary and Grammatical Skills of Bilingual Children with Autism Spectrum Disorders at School Age *Journal of autism and developmental disorders*, 2019.
3. DIGARD BG, SORACE A, STANFIELD A, FLETCHER-WATSON S. Bilingualism in autism: Language learning profiles and social experiences. *Autism*. 2020 Nov;24(8):2166-2177. E-pub Jul. 2020.
4. DI RENZO M., BIANCHI DI CASTELBIANCO F., VANADIA E., PETRILLO M., RACINARO L., STRACQUALURSI M., REA M., “Assessment of Executive Functions in Preschool-Aged Children with Autism Spectrum Disorders: Usefulness and Limitation of BRIEF-P in Clinical Practice”, *Journal of Child & Adolescent Behavior*, 2016, 4, 5 (313), pp. 1-7.
5. FOMBRONNE Eric, HAMBLY CATHERINE The impact of bilingual environments on language development in children with autism spectrum disorders. *J Autism Dev Disord*. 2012 Jul; 42 (7):1342-52.
6. M.Pilar Trelles, Karen Castro. Bilingualism in Autism Spectrum Disorder: Finding Meaning in Translation. *Editorial. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*. 2019 Nov;58(11):1035-1037.
7. RATO AB, POTVIN D, PALLATHRA AA, SALDANA L, KENWORTHY L. Child Parents report fewer executive functioning problems and repetitive behaviors in young dual-language speakers with autism. *Neuropsychol*. 2020 Oct;26 917-933.
8. JONATHAN A. WEISS, KENDRA THOMSON, PRISCILLA BURNHAM RIOSA, CARLY ALBAUM, VICTORIA CHAN, ANDREA MAUGHAN, PAULA TABLON, KAREN BLACK. A

- randomized waitlist-controlled trial of cognitive behavior therapy to improve emotion regulation in children with autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2018; DOI: [10.1111/jcpp.12915](https://doi.org/10.1111/jcpp.12915)
9. XAIZ, C.GIOCO e interazione sociale nell'autismo: cento idee per favorire lo sviluppo dell'intersoggettività. TRENTO: ERICKSON. 2001
10. YU BATTY. Bilingualism as Conceptualized and Bilingualism as Lived: A critical examination of a child with Autism in a bilingual family. *Journal of autism and developmental disorders* 46 (2), 424-435 .2016

REPERE TEORETICE ȘI PRACTICE ALE ASISTENȚEI PSIHOPEDAGOGICE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL UNIVERSITAR INCLUZIV

Racu Sergiu,
dr. conf. univ., USEFS

Rezumat

Analizând situația actuală în domeniul abordării dizabilității și a eforturilor concrete de integrare a purtătorilor acesteia, constatăm unele discrepanțe între ceea ce se face de facto la capitolul dat în țara noastră și ceea ce propun standardele internaționale avansate în raport cu procesul integraționist. Sistemul de învățământ destinat persoanelor cu deficiențe a apărut și a evoluat în strânsă legătură cu modelul de abordare a dizabilității, dominant în societate la o anumită etapă de dezvoltare a acesteia.

Summary

Analyzing the current situation in the field of disability and concrete efforts to integrate its carriers, we find some discrepancies between what is done de facto in this regard in our country and what advanced international standards propose in relation to the integration process. The education system for people with disabilities has emerged and evolved in close connection with the disability approach model, dominant in society at a certain stage of its development.

Cuvinte cheie: tineri cu dizabilități, educație incluzivă, învățământ universitar incluziv, asistență psihopedagogică.

Prezenta lucrare, s-a impus, în ultima perioadă, are rădăcini istorico-filosofice adânci, care descind în preocupările unor iluștri reprezentanți ai gândirii progresiste din diferite epoci ale civilizației umane. Purtând amprenta timpului, acestea au, totuși, o serie de caracteristici comune care le unesc într-o continuitate strictă de sensuri, abordări și încărcături filosofice. Astfel, conștient sau intuitiv, promotorii acestor idei au pornit de la niște principii care, în esență, rămân valabile până astăzi. Este vorba despre umanism, toleranță, unicitatea ființei omenești, drepturi egale la demnitate și independență în viața cotidiană etc. Referințe clare la aceste, dar și la alte valori rămase în actualitate până în prezent, găsim în tratatele filosofice ale lui Democrit, Socrate, Aristotel, Iohan Henrik Pestalozzi, Yan Amos Komenski. Jean- Jacques Rousseau, Lev Vâgotski ș. a.

Pornind de la moștenirea istorico-filosofică a civilizației umane, dezvoltând-o și completând-o cu noi aspecte, generate de realitățile prezente, autorii recentelor politici și strategii privind asigurarea întregului spectru de drepturi ale omului în raport cu persoanele cu dizabilități au creat și au propus spre implementare la nivel global modele umaniste inovative de organizare a vieții acestora. Iar accesul la toate treptele educației – de la grădiniță la universitate – este unul dintre cele mai importante principii ale vieții individului, indiferent de statutul psihofizic al acestuia. Importanța primordială a educației este determinată de aspirația oricărei persoane la autonomie și,